

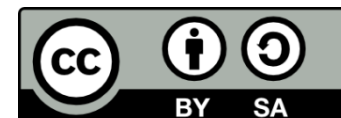
Θεωρίες Πολεοδομικού Σχεδιασμού

Διδακτική ομάδα: Ελένη Ανδρικοπούλου, Γρηγόρης Καυκαλάς
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

9^ο Μάθημα

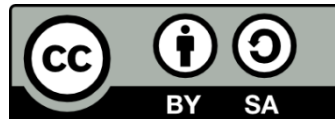
Αστικές παρεμβάσεις στο πλαίσιο της πολιτικής
συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης
(Μέρος Γ: Ολοκληρωμένα Σχέδια Αστικής Ανάπτυξης, ΠΕΠ)

Εισήγηση: Ελένη Ανδρικοπούλου

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΣΚΟΠΟΪ

Η Ελλάδα επηρεάστηκε πολλαπλά από την αστική πολιτική που αναπτύχθηκε σταδιακά στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η παρουσίαση εξετάζει τις αστικές παρεμβάσεις που σχεδιάστηκαν και εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής και παρακολουθεί την εξέλιξή τους.

Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε τα:

«Ολοκληρωμένα Σχέδια Αστικής Ανάπτυξης»

που υιοθετήθηκαν τις περιόδους 2000-06 και 2007-13 στα πλαίσια των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ). Παραδείγματα θα αντληθούν από τις αστικές παρεμβάσεις που σχεδιάστηκαν στη Θεσσαλονίκη στο πλαίσιο του ΠΕΠ Κ. Μακεδονίας.

1. Αστικές παρεμβάσεις στο πλαίσιο των προγραμμάτων 2000-2006

Αστικές παρεμβάσεις στα πλαίσια του κύριου κορμού της πολιτικής συνοχής

- Οι δράσεις στα πλαίσια του κύριου κορμού της πολιτικής συνοχής (ΚΠΣ ή ΕΣΠΑ) που υλοποιήθηκαν στις αστικές περιοχές καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων σε δύο βασικούς τομείς:
 - των **αστικών υποδομών** και στήριξης των παραγωγικών επενδύσεων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και
 - του **ανθρώπινου δυναμικού** και της αναβάθμισης των δεξιοτήτων του και ενίσχυσης της **απασχολησιμότητας** και **επιχειρηματικότητας**, κυρίως μέσω προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης.
- Η αστική διάσταση επιχειρήθηκε συστηματικά να ενσωματωθεί (με χαρακτήρα παρόμοιο με αυτόν του προγράμματος URBAN) στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) 2000-06 και 2007-13.

Αστικές παρεμβάσεις στη Θεσσαλονίκη στο πλαίσιο του ΠΕΠ Κ. Μακεδονίας 2000-2006

Αστικές παρεμβάσεις παρόμοιες σε χαρακτήρα με αυτές του URBAN ενσωματώθηκαν στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα όλων των ελληνικών περιφερειών, Οι παρεμβάσεις αυτές, με τον τίτλο **«Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας»**, αποσκοπούν στην

- *ανασυγκρότηση υποβαθμισμένων αστικών ζωνών μικρής κλίμακας, όπου εντοπίζονται αυξημένες συγκεντρώσεις αστικής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης και μειονεκτουσών κοινωνικών ομάδων.*

Αστικές παρεμβάσεις στη Θεσσαλονίκη στο πλαίσιο του ΠΕΠ Κ. Μακεδονίας 2000-2006

Στην Ευρύτερη Περιοχή Θεσσαλονίκης υλοποιούνται πέντε «Ολοκληρωμένα Προγράμματα Αστικής Ανάπτυξης» σε περιοχές των Δήμων **Εχεδώρου, Θερμαϊκού, Θεσσαλονίκης, Καλαμαριάς** και μιας ομάδας 11 Δήμων της Δυτικής Θεσσαλονίκης («Βορειοδυτική Συνεργασία») που έχουν συγκροτήσει μαζί ένα κοινό πρόγραμμα.

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε ήταν κοινή για όλα τα προγράμματα. Κοινός στόχος όλων είναι:

- *«η άρση των όρων αστικής και κοινωνικής υποβάθμισης και η ενεργοποίηση του τοπικού δυναμικού σε περιοχές που συγκεντρώνουν χαρακτηριστικά αστικής περιβαλλοντικής, οικονομικής και κοινωνικής παρακμής».*

Δήμος Θεσσαλονίκης

Ο Δήμος Θεσσαλονίκης εφαρμόζει το επιχειρησιακό σχέδιο στο **Βόρειο-Ανατολικό τμήμα του ιστορικού κέντρου** (το υπόλοιπο αυτού που είχε ενταχθεί στο πιλοτικό σχέδιο του 1993-96). Οι δράσεις είναι:

- **δράσεις αστικής ανάπλασης** που αφορούν κυρίως την αναβάθμιση οδικών αξόνων (πεζοδρόμια) και τη διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου και ανακαίνιση των όψεων των κτιρίων γύρω από το μνημείο της Ροτόντας.
- **δράσεις επιχειρηματικής ανάπτυξης** που αφορούν ενισχύσεις ιδιωτικών επενδύσεων και στήριξη της επιχειρηματικότητας
- **δράσεις τεχνολογικής ανάπτυξης** που αφορούν εφαρμογές της κοινωνίας της πληροφορίας από τις επιχειρήσεις αλλά και συστήματα διαχείρισης έργων και ηλεκτρονικής εξυπηρέτησης του πολίτη από το Δήμο.
- **προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης** ανέργων και εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας που υλοποιούνται από το Δήμο, καθώς και
- **προγράμματα επιδότησης της απασχόλησης**, δημιουργίας νέων επιχειρήσεων και απόκτησης εργασιακής εμπειρίας (stage) που υλοποιούνται από τον ΟΑΕΔ.

Δήμος Καλαμαριάς

Ο Δήμος Καλαμαριάς εστιάζει το σχέδιο στην αναβάθμιση των **παλιών εργατικών κατοικιών** (κατασκευάστηκαν το 1962) **στην περιοχή του Φοίνικα**, η οποία χαρακτηρίζεται από υποβαθμισμένη κατοικία και αδιαμόρφωτους ελεύθερους χώρους. Το Σχέδιο περιλαμβάνει:

- **δράσεις αστικής ανάπτυξης:** την επισκευή και βελτίωση των κτιρίων των εργατικών κατοικιών, την ανάπτυξη του εμπορικού κέντρου και των υπαιθρίων χώρων και τη δημιουργία χώρων στάθμευσης,
- **δράσεις υποδομών περιβάλλοντος:** την ανάπτυξη της περιφερειακής τάφρου (αντιπλημμυρικό έργο της πόλης) που διέρχεται δίπλα από την περιοχή.
- **δράσεις που αφορούν την επιχειρηματική ανάπτυξη** αλλά και την **εκπαίδευση** (προσθήκη αιθουσών στο δημοτικό σχολείο και αναβάθμιση του παιδικού σταθμού).
- **δράσεις επιδότησης θέσεων εργασίας** στις επιχειρήσεις (με προτίμηση στους κατοίκους της περιοχής) και την προώθηση στην απασχόληση ανέργων (στα έργα ανάπτυξης) από τον ΟΑΕΔ.

Δήμος Θερμαϊκού

Στον Δήμο Θερμαϊκού, που βρίσκεται εκτός πολεοδομικού συγκροτήματος και παρουσιάζει μεγάλη αύξηση πληθυσμού 1991-2001 (**245,8%**), η περιοχή παρέμβασης περιλαμβάνει την **παραθαλάσσια οικιστική ζώνη** των οικισμών **Περαίας** και **Νέων Επιβατών**.

Το σχέδιο εστιάζει:

- σε **αναπλάσεις, μεταφορές** και **περιβάλλον**: έργα διαμόρφωσης πλατειών, πεζοδρόμησης, ανάπλασης όψεων κτιρίων, υπογειοποίησης δικτύων ενέργειας, ανακατασκευής δρόμων και πεζοδρομίων, μελέτης και εφαρμογής κυκλοφοριακών ρυθμίσεων, κατασκευής σταθμών επιβίβασης θαλάσσιας συγκοινωνίας καθώς και δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης στην περιοχή.
- καθώς και σε **συμβουλευτικές υπηρεσίες** με έμφαση στα κέντρα υποστήριξης της τοπικής οικονομίας που αφορούν τον επαγγελματικό προσανατολισμό των γυναικών και την υποστήριξη παλιννοστούντων, οικονομικών μεταναστών και ευπαθών κοινωνικών ομάδων.

Δήμος Εχεδώρου

Ο Δήμος Εχεδώρου βρίσκεται στην περιαστική ζώνη του πολεοδομικού συγκροτήματος στα δυτικά. Η περιοχή αποτελεί τόπο συγκέντρωσης των μεγάλων βιομηχανιών της Θεσσαλονίκης και εκεί βρίσκεται μια από τις μεγαλύτερες οργανωμένες βιομηχανικές περιοχές της χώρας. Η επιλογή του σχεδίου ήταν να εστιάσει σε **τρεις αστικούς θύλακες** στην **Ιωνία**, την **Σίνδο** και το **Καλοχώρι**.

Το σχέδιο προβλέπει δράσεις:

- σε **αναπλάσεις, μεταφορές** και **περιβάλλον**: την ανάπτυξη δρόμων και στους τρεις θύλακες και την αποκατάσταση της περιφερειακής τάφρου.
- στην **ενίσχυση των πολύ μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων** καθώς και τη δημιουργία ενός πολιτιστικού κέντρου.
- σε ενέργειες **προώθησης της απασχόλησης** από τον ΟΑΕΔ.

Βορειοδυτική Συνεργασία

Το Επιχειρησιακό Σχέδιο περιλαμβάνει παρεμβάσεις σε περιοχές των έντεκα Δήμων που συγκρότησαν τη Βορειοδυτική Συνεργασία. Το σχέδιο προβλέπει:

- σε όλους τους δήμους έχουν επιλεγεί μικρές περιοχές στις οποίες εντάσσονται **έργα ανάπλασης** (δρόμων, πεζοδρομίων, ελεύθερων χώρων) καθώς και **ανέγερση ή αποκατάσταση κτιρίων** για τη χρήση τους ως πολιτιστικά κέντρα ή τη στέγαση διοικητικών και κοινωνικών υπηρεσιών.
- στον τομέα του περιβάλλοντος ξεχωρίζει η **ανάπλαση του ρέματος του Δενδροποτάμου** (που είχε ξεκινήσει με το πρόγραμμα URBAN).
- πλέγμα δράσεων, δομών και υπηρεσιών που θα διαχειρίζεται τα κοινωνικά **φαινόμενα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού** με ενεργητικές πολιτικές κοινωνικής ένταξης. Η ενιαία αντιμετώπιση εστιάζεται σε τρεις άξονες: α) την παροχή υπηρεσιών που εξυπηρετούν τις ανάγκες του ανθρώπινου δυναμικού στους επιλεγμένους θύλακες, β) την υποστήριξη του στελεχιακού δυναμικού των υφιστάμενων τοπικών κοινωνικών υπηρεσιών, και γ) την κάλυψη των αναγκών από νέες επιχειρήσεις του τομέα της κοινωνικής οικονομίας.

Παρατηρήσεις (1/3)

Οι δήμοι επιλέγχαν εξαρχής και ήταν κοινή η διαδικασία συγκρότησης και έγκρισης των σχεδίων: ενημέρωση, έκδοση Οδηγού Σχεδιασμού, πρόγραμμα δημοσιότητας με δύο συσκέψεις φορέων, έγκριση από το δημοτικό συμβούλιο, υποβολή των σχεδίων στη Διαχειριστική Αρχή, εξέταση και τροποποίηση σύμφωνα με τις προτάσεις της, και υποβολή τους στην τελική τροποποιημένη μορφή για τελική έγκριση στην Περιφέρεια.

Η διαδικασία αυτή δείχνει ότι **οι τοπικές αρχές των Δήμων είναι απόλυτα εξαρτημένες από υπερκείμενα επίπεδα διοίκησης** τόσο για την ανάληψη πρωτοβουλίας σε δράσεις τοπικής ανάπτυξης όσο και το κυριότερο στο σχεδιασμό και υλοποίηση τέτοιων προγραμμάτων.

Η Διαχειριστική Αρχή του ΠΕΠ παίζει ένα **ρόλο κινητοποίησης των τοπικών αρχών** σύμφωνα με επιταγές και προδιαγραφές που έρχονται από τις εθνικές αρχές και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Με αυτόν τον τρόπο, αποφάσεις που παίρνονται σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο φτάνουν στο τοπικό επίπεδο και εφαρμόζονται τοπικά.

Παρατηρήσεις (2/3)

Αρχές και στόχοι, όπως η εταιρική σχέση ή η εστίαση σε υποβαθμισμένες περιοχές με πληθυσμό που αντιμετωπίζει κοινωνικό αποκλεισμό, **προσαρμόζονται στα ελληνικά δεδομένα** και τον τρόπο λειτουργίας του συστήματος εθνικού και περιφερειακού σχεδιασμού.

- Η ανάπτυξη του αστικού περιβάλλοντος είναι υποτυπώδης και αφορά κυρίως «αναπλάσεις» δρόμων (οδοστρωμάτων και πεζοδρομίων) και δημιουργία πολιτιστικών κέντρων.
- Τα έργα ανάπτυξης των Δήμων λειτουργούν ταυτόχρονα για την απασχόληση ανέργων της περιοχής.
- Είναι δύσκολο να αξιολογηθούν οι δράσεις που αφορούν τον κοινωνικό αποκλεισμό μεταναστών και άλλων ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων.

Παρατηρήσεις (3/3)

Όπως και το πρόγραμμα URBAN, οι «ολοκληρωμένες» δράσεις αυτών των σχεδίων αποτελούν ένα **σημαντικό νεωτερισμό** για τον τρόπο λειτουργίας, τον προσανατολισμό και την εμπειρία που έχουν συσσωρεύσει οι τοπικές αρχές. Με αυτή την έννοια, τα σχέδια αυτά, ακόμα και αν δεν εφαρμόζονται με τρόπο ώστε να αφήνουν τα καλύτερα αποτελέσματα, **δείχνουν νέους δρόμους** στη σύλληψη, το σχεδιασμό και την επίλυση των τοπικών προβλημάτων.

2. Αστικές παρεμβάσεις στο πλαίσιο των νέων προγραμμάτων 2007-2013

Κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2007-2013

Στις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής για τα προγράμματα της περιόδου 2007-2013 αφιερώνεται ειδικό κεφάλαιο στη «*Συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και την απασχόληση*» ενώ προτείνεται μια σειρά δράσεων πάνω στους άξονες:

- 1) ενίσχυσης της **ελκυστικότητα** των πόλεων (προσβασιμότητα και κινητικότητα, πρόσβαση σε υπηρεσίες, φυσικό και κτισμένο περιβάλλον, πολιτισμός),
- 2) υποστήριξης της **καινοτομίας**, της επιχειρηματικότητας και της οικονομίας της γνώσης (ιδίως μικρομεσαίες επιχειρήσεις και καινοτομία),
- 3) δημιουργίας περισσότερων και καλύτερων **θέσεων εργασίας**,
- 4) αντιμετώπισης των διαφορών μέσα στην πόλη (**κοινωνική ένταξη**, ίσες ευκαιρίες και ασφάλεια των πολιτών),
- 5) καλύτερης **διακυβέρνησης** (ολοκληρωμένη προσέγγιση για βιώσιμη ανάπτυξη, συμμετοχή των πολιτών, δίκτυα και ανταλλαγή εμπειριών),
- 6) χρηματοδότησης της **αστικής ανανέωσης**.

«Χάρτης της Λειψίας για βιώσιμες ευρωπαϊκές πόλεις»

Ο Χάρτης της Λειψίας για βιώσιμες ευρωπαϊκές πόλεις θέτει δύο άξονες προτεραιότητας:

1) την *πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης για το σύνολο της πόλης* με στόχο τη δημιουργία δημόσιων χώρων υψηλής ποιότητας, τον εκσυγχρονισμό των δικτύων υποδομών και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, και τις ενεργητικές πολιτικές καινοτομίας και εκπαίδευσης

2) την *εστίαση στις υποβαθμισμένες γειτονίες της πόλης* με στόχο την αναβάθμιση του περιβάλλοντος, την ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας και αγοράς εργασίας, ενεργητικές πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης, και τις αποτελεσματικές και με λογική τιμή αστικές μεταφορές.

Έτσι, οι νέες αστικές παρεμβάσεις στο πλαίσιο των προγραμμάτων της περιόδου 2007-2013 καλούνται να λάβουν υπόψη τους όχι μόνον την εστίαση στις υποβαθμισμένες αστικές γειτονίες (όπως του URBAN) αλλά και να *χαράξουν μια ευρύτερη πολιτική ολοκληρωμένης ανάπτυξης για το σύνολο της πόλης.*

Αστικές παρεμβάσεις στη Θεσσαλονίκη στο πλαίσιο των νέων προγραμμάτων 2007-2013

Εξειδικεύοντας τις χωρικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας-Θράκης επιδιώκει τη **βιώσιμη αστική ανάπτυξη** και προσδιορίζει ενδεικτικές κατηγορίες δράσης για την ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης που αφορούν:

α) στην **βιώσιμη ανάπτυξη** με έμφαση στην προστασία και βελτίωση του αστικού χώρου: φυσικό περιβάλλον (αντιμετώπιση ρύπανσης, διαχείριση υδάτων και ανάπτυξη αστικού πρασίνου), δομημένο περιβάλλον (μορφολογικά χαρακτηριστικά του αστικού χώρου, δημόσιος χώρος, οδικό δίκτυο, κτιριακό απόθεμα), και αστικές λειτουργίες (ύδρευση, απόβλητα, μεταφορές, κυκλοφορία πεζών και οχημάτων).

β) στην **ενδυνάμωση της οικονομικής ευημερίας και της κοινωνικής συνοχής** με έμφαση στην ολοκληρωμένη προσέγγιση: σύμπραξη με τοπικές επιχειρήσεις, ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, βελτίωση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, και διασφάλιση της ισότητας για όλα τα μέλη των τοπικών κοινωνιών.

Βιβλιογραφικές πηγές

- Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα Μ. 2007, **Πόλη και Πολεοδομικές Πρακτικές για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη**, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Ανδρικοπούλου, Ε. (2008) 'Η επίδραση των ευρωπαϊκών πολιτικών στο μετασχηματισμό της Θεσσαλονίκης μετά το 1990' στο Γ. Καυκαλάς, Λ. Λαμπριανίδης, Ν. Παπαμίχος (επιμ.) **Η Θεσσαλονίκη στο μεταίχμιο – Η πόλη ως διαδικασία αλλαγών**, Εκδόσεις Κριτική

Τέλος Μαθήματος

Επεξεργασία: Τάσιου Στεφάνια
Θεσσαλονίκη, Μάιος 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

